

Látomások kijelentő módban

Filip Tamás: *Saját erőd*

Filip Tamás kötetének elsődleges poétikai jellemzője a leíró jelleg és a kijelentő mód. A versek mindig egy képet, egy szituációt, vagy egy rövid cselekvéssort rögzítenek. A kijelentő mód egységesíti a kötet hangnemét, bár a versek között kisebb modalitásbeli különbségek érzékelhetők. Egyes szövegek elmozdulnak az apokaliptikus hangnem felé, mint pl. a *Metszéspontok*, a *Séta idegenben*, az *Élet és*, a *Tér. Iszony*. Ezzel együtt jár egy olyan (leginkább a modernsége jellemző) látásmód sejtelme, mely a nagyvárost mint az elidegenedés, az otthontalanság metaforikus terét jeleníti meg (*A jéghegy talpa; After Eight; Egy találkozás megbeszélhetetlensége*). Ehhez a modalitáshoz a képalkotás terén a látomásosság társul, mint pl. a *Séta idegenben* esetében, ahol az óriási medúza, a tengeri szerencsétlenség mitikus víziói montírozódnak egybe a nagyvárosi tematikával; ilyen látomásos kép *A horror vakui bálnahullákkal zsúfolt tengerpartja fölötti kávéház-terasz* vagy a *Metszéspontok* meteoritja. Ez az apokaliptikus hangnem azonban nem válik átfogóvá a kötetben, mert ellensúlyozza azt a nagyon finoman megjelenő ironia, illetve a játékosság, pl. a *Valakit visz a víz álomszerű képében* vagy a *Villámcsődületben*. A kötet tehát óvatosan egyensúlyoz e két lehetséges modalitás között, amihez harmadikként társulnak olyan versek, amelyek olyan enigmatikus

képeket tartalmaznak, amelyhez nem lehetséges sem egyértelmű modalitást, sem egyértelmű jelentést rendelni. Ezek a versek esetenként egy központi képet vagy szituációt írnak le, máskor több különböző tematikus szakaszra tagolódnak. Ilyen enigmatikus motívum pl. a *Két szoba* alkímistája, a *Részlet* titokza-

tos piramisa és koldusai, a *Tanúk* szobrászának mutatványa. Ezen leírások között helyenként igen különös, magukkal ragadó képeket is találhatunk, pl.: „A halál avantgarde festő, aki a vászon helyett a keretre fest, ám / jön s letörli egy holtfáradt bizottság” (*A sír mellett*).

Ehhez a viszonylag egységes modalitáshoz tartozik a versek lírai énjének magatartása. Sok versben a lírai én nincs jelen, ha mégis találkozunk vele, akkor legtöbbször valamilyen egyszerű cselekvés közben látjuk őt, gyakran csak szemlélődik. Sok esetben sétál vagy autót vezet (pl. *Reggel; Hazafelé; Hol volt, hol nem volt*), a világhoz való viszonyára tehát nem annyira az interakció, mint inkább az érzelemmentes befogadás a jellemző, hiszen a szubjektum mozgása a változó horizont miatt az objektumok sokaságának, szerkezetüknek felmérését jelenti. Ez a magatartás általában együtt jár az adott léthelyzetbe való beletörődéssel, a veszteség, az idegenség érzetének elfogadásával, pl.: „Vesztett fogadás után vagyok, /

mégse bosszankodom (*Tavaszkodás*), „harcmodorom mostantól belenyugvás” (*Végszomj*). Ebből a szempontból lényegében nincs is különösebb jelentősége, hogy a szövegekben megjelenő cselekvő első, második vagy harmadik személyű, mindegyikre találunk példát.

A legérdekesebbek azok a szövegek, ahol a különböző tematikus vagy motivikus világok között valamilyen átfedés, áttűnés alakul ki. Ilyen szöveg mindenekelőtt a *Tűz van*, ahol a tűz különböző jelentései íródnak egybe. A tűz egyébként is állandóan visszatérő motívuma a kötetnek, és sokféle összefüggésben tűnik fel: lehet mesterséges tűz (pl. a hegesztés a *Városképek* esetében), lehet a pusztulás eszköze (*Metszéspontok; Nem jutnak át; Esemény után*), de arra is akad példa, hogy maga a lírai én jelenik meg lávaként („*Magamban hordom hamvaim*”). A tűz itt jelen van az ősi mágikus értelemben, miközben a tűzoltó révén a modern világot is megidézi, mely hatalmába keríti a természet erejét, a horoszkóp említése révén pedig stilizált formában is értelmeződik. Hasonló áttűnésre épül a *Nézni* című

szöveg, ahol a film mint a vizuális közvetítés médiuma révén a versbeli „mi” egyszerre van jelen megjelenített képként („Itt lenn, nagy csukott albumokból / nézünk kifelé”), miközben ez a többes szám a cselekvője is a kép létrehozásának: „vágunk és ragasztunk”, olvashatjuk, ami a filmkészítés folyamatára utal. Az *ösvény vége* esetében a reprezentáció és a reprezentált között jön létre hasonló viszony: a tervező, aki a rajzon dolgozik, egyúttal materialitásában is alakítja a reprezentált világot: „Szikéje metszett, / dőlt a vér”, a tervrajz itt élő szöveggé alakul át. A *Függő időben* a „remegő levegő” egyszerre van jelen a lírai én által olvasott könyvben és a beszélő valóságos környezetében, mintha a lírai én egyszerre lenne az olvasott könyvön belül és kívül is.

Filip Tamás kötete tehát egy egységes hangnemű, poétikai bravúroktól vagy látványos tematikától távol álló, visszafogott, de egyenletes színvonalú könyv, amely helyenként egészen szép költészeti pillanatok produkálására is képes.

(Tipp Cult Kft., Budapest, 2008)

